

Aristòtil i Dante

ES CAPBUSSEN A LES AIGÜES DEL MÓN

DE BENJAMIN ALIRE SÁENZ

Traduït per Anna Llisterra

L'esperada segona part de la novel·la que ha robat el cor de milers de lectors de tot el món

A *Aristòtil i Dante* descobreixen els secrets de l'univers dos nois van conèixer l'amor; ara han de descobrir com tenir-ne cura i construir una relació en un món que no els posarà les coses fàcils. L'Ari ha passat els anys d'institut intentant amagar el seu veritable jo, mantenint-se sempre al marge, callat i invisible. I estava convençut que l'últim curs seria igual, però alguna cosa

va canviar quan es va enamorar d'en Dante: de sobte, se sorprèn a si mateix buscant noves amistats, enfrontant-se als abusadors i fent sentir la seva veu. I al costat hi té sempre en Dante, llest i somiador, amb l'habilitat de treure'l de polleguera i, alhora, fer-lo sospirar d'amor.

Els nois estan decidits a obrir-se camí en un món que no els entén, però quan l'Ari pateix una pèrdua sobtada i devastadora, sap que haurà de lluitar com mai per aconseguir la vida plena i feliç que sempre ha somiat.

01

Presentació i objectius

Aquesta guia de lectura per al llibre *Aristòtil i Dante es capbussen a les aigües del món*, de Benjamin Alire Sáenz, vol ser un recurs de suport per abordar l'obra.

A continuació trobareu un conjunt de preguntes per afavorir la conversa literària seguint les teories d'Aidan Chambers¹ i activitats que aniran enfocades a aprofundir en les capes de sentit de la novel·la, a posar l'accent en qüestions universals que es plantejen en la història.

La proposta de conversa literària segueix una estructura temporal (abans, durant i després de la lectura) però es pot considerar només com una guia per mantenir la conversa de manera ordenada després de llegir el llibre.

Com totes les guies de lectura, va acompanyada d'un seguit d'activitats optatives i de temes per plantejar el debat a l'aula o al club de lectura. Els objectius d'aquesta guia són consolidar la lectura i la comprensió lectora per evidenciar els elements més importants, i fomentar la lectura i l'esperit crític.

¹ Dime. *Los niños, la lectura y la conversación* (Fondo de Cultura Económica)

02

Qui és Benjamin Alire Sáenz?

Benjamin Alire Sáenz va néixer el 16 d'agost de 1954 a Nou Mèxic, en una família de set germans. Es va llicenciar en Humanitats i Filosofia al Seminari St Thomas de Denver, Colorado,

i després va estudiar Teologia a la Universitat de Lovaina, a Bèlgica. Durant una temporada va exercir de capellà a El Paso, però va acabar penjant els hàbits. L'any 1985 va decidir tornar a estudiar i es va matricular a Literatura Anglesa i Escriptura Creativa a la Universitat de Texas, a El Paso, on va obtenir un màster en Escriptura Creativa. Ha escrit diversos llibres per a infants i joves que li han valgut premis arreu del món, com ara el Pen/Faulkner Award i l'American Book Award. A Catalunya, *Aristòtil i Dante* descobreixen els secrets de l'univers, la primera part del llibre que teniu a les mans, va guanyar el Premi Llibreter i el Premi Protagonista Jove, dos dels guardons més importants de casa nostra.

També publicat a L'Altra Tribu: *Aristòtil i Dante* descobreixen els secrets de l'univers.

03

Abans de llegir el llibre

- Seria interessant aprofitar la presentació del llibre per recapitular sobre la primera part d'Aristòtil i Dante:
 - De què tractava el llibre? Podem fer-ne entre tots un breu resum?
 - Com acabava el llibre?
 - Quina havia estat l'evolució dels personatges durant la primera part?
- Comenteu el títol *Aristòtil i Dante descobreixen els secrets de l'univers*. Per què té aquest títol? A què fa referència?
- Quines expectatives teniu d'aquesta segona part? A partir d'on creieu que es recupera la història? Què us suggereix el títol?
- Comenteu la coberta i contracoberta del llibre (i podeu comparar-les amb la primera part del llibre). Potser ja ho vaureu a la primera part, però els dibuixos són elements que tenen significat dins de la història. Què penseu que signifiquen els elements que formen part de la coberta d'*Aristòtil i Dante es capbussen a les aigües del món*?

04

Conversa literària

El llibre està dividit en cinc parts d'extensions diferents. Cada part, però, consta d'un títol i va seguida d'un fragment que vol representar el capítol en general o que ens situa en la lectura.

DESCOBRINT L'ART DE LA CARTOGRAFIA

- Quin fragment introdueix aquest capítol? A què creieu que fa referència?
- Quant de temps ha passat respecte al final de la primera part? Com ho sabeu?
- "*Fem veure que ens fem petons*" [p. 19]. Per què no poden fer-se petons de veritat? Quina informació ens dona sobre l'època? Creieu que avui dia una parella homosexual també s'ha d'amagar?
- Què en penseu de la frase que repeteix el pare d'en Dante: "*Les idees no et poden matar*" [p. 29].
- Tot i que l'Aristòtil sap que probablement no podrà complir la seva paraula, jura que mai no deixarà que en Dante percebi que el futur li fa por, perquè llavors semblaria que no se l'estima. Com afecta aquest caràcter de l'Aristòtil la seva relació amb en Dante i amb la resta de personatges? A qui més amaga les seves pors i altres emocions negatives?
- Com reaccionen els pares de l'Aristòtil a la relació que manté amb en Dante? Considereu que li fan costat? S'alegren de la seva relació? Creieu que és realista? Quines diferències i semblances hi trobeu amb la reacció dels pares d'en Dante?
- Ja des del títol del capítol es va repetint el motiu del cartògraf i la cartografia per tot arreu. Sabíeu en què consisteix aquesta feina? Per què en Dante i l'Ari han d'actuar com a cartògrafs? Creieu que hi ha altres personatges del llibre que han d'actuar com a cartògrafs?
- Per què creieu que l'Ari decideix començar a escriure un diari? Per què creieu que les entrades van dirigides a en Dante? Quines diferències veieu en l'escriptura del diari respecte als monòlegs interiors propis de l'Aristòtil?
- "*Hi ha homes gais morint-se d'una malaltia que no té cura*" [p. 31]. Sabeu quina malaltia és aquesta? (Què en saben de la sida i de com es va viure aquesta malaltia durant els anys vuitanta?).
- Com vol en Dante que sigui el seu germà? Per què creieu que vol que sigui així?

- “Pensava en en Dante tota l'estona. I em feia tornar boig i volia saber si ell també pensava en mi tota l'estona. Tampoc no l'hi pensava preguntar. NO. L'HI. PENSAVA. PREGUNTAR”. [p. 44]. Què creieu que li fa tanta por descobrir a l'Ari?
- “La gent diu que l'amor és com una mena de paradís. Jo començava a pensar que l'amor era una mena d'infern” [p. 45] Per què creieu que l'Ari viu l'amor així? Què en penseu vosaltres?
- “Volia marxar amb ell. Potser podríem anar a acampar. I estariem sols, perduts entre els arbres. Només en Dante i jo. Però, i els nostres pares no sabrien quina en portàvem de cap? No volia sentir vergonya. I, malgrat tot, encara tenia la paraula vergonya ficada al cos. Era una paraula que se m'enganxava, una paraula que no se n'anava fàcilment”. [p. 47]. Parlem entre tots del concepte de vergonya. Per què sent vergonya? Quina relació teniu vosaltres amb la paraula vergonya?
- Al capítol 17 es rememora el dia que els dos protagonistes es van conèixer a la piscina. Ho recordeu? Què creieu que vol dir l'Ari, relacionat amb el títol de la novel·la, quan diu: “Em pensava que m'ensenyaria a nedar a l'aigua d'aquesta piscina i prou. En canvi, em va ensenyar a capbussar-me a les aigües de la vida” [p.52]. Vosaltres també creieu en el destí?
- Què creieu que vol dir l'Ari quan diu: “Però l'art de córrer no era el mateix que l'art de fugir corrents” [p. 67]. Per què li agrada tant córrer a l'Aristòtil?
- Ara que la família de l'Ari està disposada a parlar d'en Bernardo, què descobreix l'Ari de la seva història, d'ell mateix?
- Quins canvis noteu en la relació de l'Aristòtil i el seu pare en aquesta segona part? Quines coses tenen en comú? Aquestes semblances els uneixen o els confronten?
- Comenteu aquest fragment. Per què creieu que té tanta por?
*“Estimat Dante,
 Només puc pensar en tu. Només puc pensar en com serà dormir al teu costat. Despullats tots dos. Com serà fer-te petons i petons i petons i més petons. I tinc tanta por. No sé per què tinc tanta por. No he estat mai tan il·lusionat ni tan feliç ni tan espantat.*
Tu també tens por, Dante?
Sisplau, digue'm que tu també tens por”. [p. 94]
- Podeu buscar informació sobre la ruta que fan l'Aristòtil i en Dante per situar-vos!

VIURE AL PAÍS DEL QUE ÉS IMPORTANT

- Quin fragment introdueix aquest capítol? A què creieu que fa referència?
- Comenteu el debat que mantenen l'Aristòtil i en Dante en el seu viatge. Creieu que hi ha una manera de ser homosexual? La forma com estimem ens fa ser d'una manera en concret?
- Com és el quadre que crida l'atenció dels protagonistes a la galeria d'art de Cloudcroft? Per què creieu que els fascina com ho fa? Per què creieu que l'Emma té una connexió tan forta amb els nois?
- L'Ari diu: “Quan vaig conèixer en Dante, vaig començar a despertar-me, i vaig començar a veure'l no tan sols a ell sinó al món mesquí i terrible i extraordinari on vivia. El món era un lloc on feia por viure, i sempre faria por; però podies aprendre a no estar espantat. Suposo que havia de decidir què era més real, les coses que feien por o... en Dante. En Dante, ell era la cosa més real del meu món”. [p. 129] Què fa que el món sigui mesquí i terrible? Com aconseguieix la seva relació amb en Dante connectar-lo amb la resta del món?
- Us ha semblat rellevant que la primera nit que l'Aristòtil i en Dante són d'acampada els acompanyi la pluja? Per què? Com està l'Aristòtil el matí després d'acampar? Quina nova paraula li creix a dintre? Per què?
- Què n'opineu? Què penseu que haurien de fer?: “No crec que cap dels dos cregués que Ari i Dante i la UT arribés a passar mai. Sí, només ens fèiem il·lusions que sabem que no es complirien. A la gent li agradava fer-se il·lusions”. [p.134]

- Quin impacte té en l'Aristòtil haver conegut l'Emma i la història del seu fill? Creieu que es planteja la seva relació amb en Dante? Com tracten a casa seva el tema de la sida? Quin efecte tenen en ell personatges com la senyora Alvidrez?

AL PAIS DE L'AMISTAT

- Quin fragment introdueix aquest capítol? A què creieu que fa referència?
- Quina opinió té l'Aristòtil de la Cassandra? Què canvia el dia que la família Mendoza va a casa seva a donar el condol a la família? A què es deu aquest canvi? Us ha passat mai alguna cosa semblant?
- Quins canvis estem començant a veure en l'Aristòtil i la manera com es relaciona amb el món, la seva família, les seves amistats...? Com respon a aquest canvi, el seu entorn?
- La conversa que mantenen la Gina, la Susie, l'Ari, en Dante i la mare de l'Ari sobre “sortir de l'armari” i definir-se com a gai és interessant. Què en penseu dels armaris? Us sona estrany que la mare anunciï que és heterosexual? Per què?
- Com fa sentir als protagonistes l'inici del curs escolar? Com encaren que aquest sigui l'últim primer dia de classe a la secundària?
- *“Les dones no pensen que tenir vagina els doni dret a ser les que controlen el món. De fet, ens inhabilita per controlar el món. [...] Els homes, d'altra banda, creuen que tenir penis els qualifica per dirigir el món. I això és una puta merda. I és per això que el món és una puta merda. És per això que tenim tantes guerres dels collons”.* [p. 217]. Què en penseu d'aquesta discussió?
- Quin tipus de personatge és el Danny Anchondo? Què representa dins el món de l'Aristòtil?
- *“Això és el que tenen els amics. Cada un és diferent. I cada amic sap alguna cosa de tu que els altres amics no saben. Suposo que una part de ser amics és que comparteixes un secret amb cadascun d'ells. El secret no cal que sigui un gran secret. Podria ser un de petit. Però compartir aquest secret és una de les coses que us fa ser amics. Vaig pensar que això era extraordinari. Estava aprenent moltes coses sobre com viure al país de l'amistat. M'agradava viure en aquell país. M'agradava molt”.* [p. 149]. Què en penseu?

ENTRE EL VIURE I EL MORIR HI HA L'ESTIMAR

- Quin fragment introdueix aquest capítol? A què creieu que fa referència?
- *“Tots dos apreníem paraules i els seus significats, i estàvem aprenent que la paraula amistat no estava completament separada de la paraula amor”.* [p. 254] Hi esteu d'acord?
- Per què penseu que en Dante somia tant amb el seu germà? Quin significat creieu que té el seu somni? Comenteu el somni que es relata a la pàgina 256.
- Per què la Cassandra es converteix en la millor parella per sortir a córrer per a l'Aristòtil?
- En el capítol sis [p. 268], l'Aristòtil escriu al seu diari sobre el seu germà. En aquest fragment es parla no només del passat del Bernardo, sinó també de la violència envers el col·lectiu LGTBIQ+ i el racisme contra la comunitat mexicana. Comenteu-ho.
- Per què la Susie, el Chuy i l'Ari s'enfronten a la Sra. Livermore? Com reaccionen els altres adults a la protesta?

- *“Sé que tens la sensació que no hauries d’aguantar professors racistes. Però tots tenim una capa de racisme adherida a la nostra manera de pensar. Això és el que el món que habitem ens ensenya des de petits”*. [p. 277] Hi esteu d’acord? Creieu que una actitud com la de la Sra. Livermore ha de ser disculpada amb l’argument de la senyora Mendoza?
- Coneixeu el quadre *El rai de la medusa*? Mireu-lo i investigueu una mica. Per què creieu que és el preferit dels protagonistes?
- Per què és tan important per a l’Ari visitar en Bernardo a la presó? Què espera obtenir de la visita? Com se sent després quan acaba?
- Sabeu què significa misogin? Sabríeu posar exemples de comportaments misògins?
- Quin contrapunt crea en Sòfocles quan el pare de l’Aristòtil els deixa? El nadó, com ajuda l’Ari a afrontar els canvis a la seva vida?
- Què descobreix, l’Ari, del seu pare escrivint-ne les paraules d’elogi per al funeral? Comenteu el text que escriu.

EL MÓN, L’UNIVERS I L’ARISTÒTIL I EN DANTE

- Quin fragment introdueix aquest capítol? A què creieu que fa referència?
- Noteu un canvi en la relació entre l’Aristòtil i la seva mare ara que estan “sols”?
- *“Sé que estàs trist. Sé que tens el cor trencat. Però hi ha moments que has de pensar en els altres, Ari. Has de superar el teu propi dolor i pensar en les altres persones. Et pots ofegar en les teves llàgrimes amargues o pots aixecar la vista al cel. En Dante i les noies... els has espantat. Tenen molta por de perdre’t. I jo també, Ari. Saps què em passaria a mi si et perdés, si et rendissis a la teva pròpia pena? Estimaves el teu pare? Doncs aprèn a viure un altre cop”*. [p. 398] Què n’opineu d’això que li diu la mare a l’Aristòtil?
- Quines coses del seu pare decideix quedar-se, l’Aristòtil? Per què creieu que tria aquelles? Quin significat tenen? Què us agradaria conservar a vosaltres?
- Quan al portaveu d’ACT UP se li demana si té por que les seves estratègies allunyin la gent, diu: *“Ningú ens escolta. No hi tenim res a perdre. Ens estem morint. Vol que siguem simpàtics? Es pensa que volem caure bé a la gent? Ens odien”* [p. 415]. Com creieu que se sent l’Ari? Creieu que està d’acord amb aquest sentiment?
- Els somnis de l’Aristòtil sabem que tenen una gran càrrega simbòlica dins les novel·les. Què creieu que significa el somni que té a la pàgina 421?
- Com penseu que l’Aristòtil descobreix que vol ser escriptor? Quines aptituds diríeu que ha de tenir un bon escriptor? Penseu que l’Aristòtil ho seria?
- Per què l’Aristòtil decideix portar flors a la tomba de la “Camila”? Per què la rebateja amb aquest nom? El fa sentir millor, haver-la visitat?
- *“De vegades, Ari Mendoza, quan escrius la història de com ets, tens tendència a treure’n moltes de les escenes que et fan quedar bé. Et vull fer un suggeriment: para de fer això. Fes el favor. Gràcies per portar-nos”*. [p. 445] Hi esteu d’acord? En quins moments de la novel·la (fins i tot si recordeu algunes escenes d’Aristòtil i Dante descobreixen els secrets de l’univers) passa això mateix?
- Comenteu la reacció de l’Aristòtil i en Dante quan parlen sobre la beca per anar a estudiar a París? Amb quina de les dues reaccions us identifiqueu més?
- On cita l’Aristòtil en Dante a París? Per què?

Conversa literària i activitats per consolidar la lectura: després de llegir

- Què us ha semblat el final de la novel·la? El canviaríeu?
- Parlem del títol. A què fa referència, ara que heu llegit la novel·la? Quin altre títol li posaríeu?
- Parlem del context. En quins anys està ambientada la novel·la? Què us ho ha fet pensar?
- Com a *Aristòtil i Dante descobreixen els secrets de l'univers*, hi ha símbols que es repeteixen al llarg de la novel·la?
- Comenteu la qüestió formal. Quin és l'estil de Benjamin Alire Sáenz? Què n'opineu? (gran presència de diàleg i estil molt directe, poca descripció tot i que són novel·les molt visuals).
- Al principi de la novel·la, quan en Dante demana a l'Aristòtil si sent el mateix amor que ell, aquest li respon: *“Sí, crec que sí. Em sembla que sí. Per mi és més difícil, Dante. Ho has d'entendre. Per mi sempre serà més difícil”*. [p. 16] Per què creieu que a l'Aristòtil li va costar més reconèixer o adonar-se que estava enamorat d'en Dante? Creieu que és més difícil per a ell estimar del que ho és per en Dante?
- Creieu que hi ha un punt en la relació en què es torna més difícil per a en Dante? Se us acuden exemples del llibre?
- *“Sempre tornem a aquest tema perquè vivim en aquest tema, un cony de terra de ningú de la identitat americana”* [p. 30]. Coneixeu el conflicte Mèxic – Estats Units? Podeu aprofitar per parlar del moment en què Benjamin Alire Sáenz va publicar la primera (2012) i la segona (2021) i com el fenomen Trump i el mur ha fet molt més sensible la qüestió de la identitat. En aquesta novel·la, el context, el món on viuen els protagonistes, es fa molt més rellevant. Per què creieu que passa, això?
- En aquest llibre, com passava en l'anterior, els dos protagonistes (sobretot en Dante) estan preocupats de no ser “prou mexicans” per encaixar en aquella comunitat. Fins i tot, en un moment donat, en Dante diu:

“—No serem mai prou mexicans. No serem mai prou americans. I no serem mai prou heteros”. [p. 31]

Per què creieu que en Dante se sent així? Hi esteu d'acord? Què significa per a vosaltres la idea d'encaixar en un lloc? Us heu sentit mai així?
- *“Hi ha moments de la teva vida que sempre recordaràs”*, diu la mare de l'Aristòtil. Ell hi pensa quan es troba a la galeria d'art. Heu tingut mai aquest pensament, d'estar vivint un moment que sabeu que serà crucial i que recordareu sempre? En podeu citar algun? Creieu que hi ha més moments així durant la novel·la?
- Abans que l'Ari vagi a visitar en Bernardo, la seva mare li diu: *“No et puc protegir del teu propi dolor, Ari. I tu no em pots protegir del meu. Crec que tots els pares tenen moments en què es diuen a si mateixos: «Si pogués agafar el dolor del meu fill i quedar-me'l, ho faria, me'l faria meu»*. Però no tinc cap dret a prendre't el teu dolor, perquè és teu”. [p. 290] Penseu que hi ha altres moments en la història en què els personatges haurien volgut evitar-li el dolor a algun altre personatge? Per què penseu que és important deixar que les persones sentin el seu propi dolor? Què aporta el dolor a la vida de l'Ari? Podeu utilitzar exemples de la novel·la o experiències pròpies.
- Comenteu l'arc narratiu que recorren l'Aristòtil i en Dante al llarg de la novel·la. Com evolucionen, els dos personatges?

Activitats optatives

LA NOSTRA CARTOGRAFIA

Un dels temes més interessants que incorpora aquesta segona part és la creació d'aquest nou món. Els dos personatges protagonistes s'han de convertir en cartògrafs i sovint es parla en aquests termes: el país de l'amistat.

A la pàgina 79, l'Aristòtil ens ensenya com seria la seva cartografia. Pot ser un pretext ideal per pensar sobre algun altre personatge (o fins i tot sobre nosaltres mateixos!) i imaginar com seria la seva cartografia. Quins llocs inclouria? Quina seria la seva jerarquia? Quines àrees són més importants?

ENS DIBUIXEM

En Dante és un artista. I no podem negar que l'Aristòtil té una gran sensibilitat artística. Recordeu com se senten commoguts pel quadre a la galeria de Cloudcroft. L'art ens pot servir per transmetre un missatge, un anhel (un desfici, que diria en Dante). Ens pot servir per explicar alguna cosa del món, de nosaltres mateixos, etc.

Us podeu coordinar amb l'assignatura d'Educació visual i plàstica per crear un projecte final que pugui ser exposat. I us atreviríeu a fer-ne també un poema?

ESCRIU UN DIARI

L'Ari escriu de manera discontinua al seu diari, sobretot per ordenar les idees. Podeu veure quin és el registre típic de l'escriptura confessional. Recreeu una pàgina del diari de l'Ari amb la vostra pròpia experiència o amb una escena de la mateixa novel·la.

ANALITZA UN QUADRE

Com us proposàvem amb la primera part d'Aristòtil i Dante i el quadre *Noctàmbuls* d'Edward Hopper, analitzeu el quadre *El rai de la medusa* (1819), del pintor francès Théodore Géricault. Per què penseu que és una obra tan present en aquesta novel·la? De quina manera representa la història i els dos personatges protagonistes?

Si no ho vau fer en el seu moment, a l'anterior guia de lectura us proposàvem això:

Segons en Dante, el seu quadre preferit és *El rai de la medusa*, de Géricault, perquè és com una novel·la. A més de projectar-lo i explicar-lo, plantegeu un exercici d'expressió escrita i inventeu una història a partir del quadre.

VIDEOCLUB

Us suggerim una pel·lícula que ens servirà per veure el context que dibuixa Benjamin Alire Sáenz en aquesta novel·la: l'epidèmia de la sida i l'estigmatització del col·lectiu gai en conseqüència.

120 latidos por minuto

És una pel·lícula dramàtica francesa del 2017 dirigida per Robin Campillo i protagonitzada per Nahuel Pérez Biscayart, Arnaud Valois i Adèle Haenel. La pel·lícula tracta sobre l'activisme contra la sida d'ACT UP Paris a França els anys noranta.

Més enllà del llibre: obrim deba

ESCRIURE DES DE LA FRONTERA

L'Ari vol ser escriptor i voldria escriure la història sobre dos nois que s'estimen. En canvi, en veu alta s'atreveix a dir que vol parlar de la gent que viu a la frontera. Aquesta voluntat la comparteix amb l'escriptor del llibre, Benjamin Alire Sáenz. Busqueu entrevistes en les quals parli dels temes que li interessin a l'hora d'escriure i penseu sobre quina perifèria o minoria us agradaria parlar si poguéssiu escriure un llibre. Sentiu que tots els col·lectius estan ben representats en la literatura i les sèries?

PLAYLIST I VIDEOCLUB ARISTÒTIL I DANTE

- *My Father's Eyes*, d'Eric Clapton
- *Machoman* i *YMCA*, Village People
- *Hold me, thrill me, kiss me*, Mel Carther
- *Everybody wants to rule the world*, Tears For Fears
- *Bridge over troubled water*, Simon and Garfunkel
- *La bamba*
- *Compta amb mi* (Basada en *The body*, de Stephen King)

CLUB DE LECTURA ARISTÒTIL I DANTE

- *El sol també s'aixeca*, Ernest Hemingway
- Oscar Wilde
- *Dover Beach*, Matthew Arnold. (Trad. Gabriel Ferrater)
- Èdip Rei, Sòfocles
- William Faulkner
- *Stopping by Woods on a Snowy Evening*, Robert Frost (Trad. Agustí Bartra)